

LITERATURA.

Slovanské právo.

Manželství a rodina v sovětském Rusku.

Pod tímto názvem vydal lublaňský profesor Alexandr Makleco v zajímavou brožuru v knihovně ruské matice v Lublani (1937), kde líčí jednak stav zákonodárství manželského práva SSSR., jednak i skutečné poměry v rodině a v manželství, jak se tam na základě nových norem právních vyvinuly. Naprosto nejde o nějakou tendenční brožuru — věci jsou prostě vylíčeny tak, jak jsou na podkladě kodifikace i příslušné literatury sovětských publicistů i juristů jako Goichbarcha, Brandenburského, Kolontajové, Gelmana, Oršanského a j.

Autor nejdříve uvádí doktriny, podle nichž mají býti manželský svazek i postavení rodiny v budoucnosti upraveny. Úvahami těmi není třeba se zde blíže zabývat; dostačí říci, že rodina posuzuje se jakožto zřízení, které se již vyžívá a manželství za prostý biologický fakt, jenž je zbaven náboženského, mravního i právního základu.

Právo manželské bylo upraveno v Rusku po státním převratě v r. 1917 novým zákoníkem o aktech občanského stavu, o manželském, rodinném a poručenském právu (z r. 1918), v němž byl zaveden výlučný sňatek civilní (zaregistrovaný), uznána rovnoprávnost obou manželů, odstraněn rozdíl mezi manželskými a nemanželskými dětmi a zapovězena adopce. Nyní platný zákoník o manželství, rodině a poručenství z r. 1926 a doplněný zákony z r. 1936 zavedl další novoty. Vedle manželství zaregistrovaného uznává zákoník manželství faktické, osvědčené skutečným soužitím; dostačí však i případné vyjádření o manželských stycích před třetími osobami nebo jinými dokumenty. Tento zákonem vlastně uznáný konkubinát má i důsledky majetkové (faktická žena dědí po muži, byť s jinou byl v zaregistrovaném sňatku) a o jeho uznání může býti i žalováno (v praxi několik žen se mnohdy domáhá uznání faktického manželství s jedním mužem). Při uvedeném hledisku zákoníka není pak arci polygamie a polyandrie žádnou vzácností, jak bylo na př. v Moskvě zjištěno zvláštním statistickým šetřením; stav ten byl podporován i velkou snadností manželské rozluky, která nevyžadovala žádných zvláštních formalit — na žádost jednoho z manželů provedla se registrace rozvodu za malý poplatek tří rublů. Nepříznivé účinky zákoníka projevily se též při faktickém manželství osob nedospělých nebo při soužití lidí, kde byly manželské překážky, v zákoníku jinak velmi skrovné.

Za daných poměrů utvořil se nepříznivě též osud dětí z takových »sňatků« zrozených. Rodina se rozpadla; alimentární povinnost otců často zůstávala na papíře. Děti ponechané osudu zpustly, počet deliktů nedospělců povážlivě vzrostl. Uvedené okolnosti jakož i odpor zejména selského obyvatelstva k takovým řádům, nezřídká veřejně jejich zástupci v sovětech projevený, vyvolal konečně jisté ústupky, které si životní poměry vynutily. Nová reforma z r. 1937 připustila zase adopci, neboť se ukázalo, že stát se o všechny sirotky sám starati nemůže, dovolila svěřovati opuštěné děti do soukromých rodin. Také rozluka byla zákoníkem z r. 1936 ztížena; předepsáno především obeslati oba manžele k úřadu, značně zvýšena taxa za rozluku (prvá rozluka 50 rublů, druhá 150, třetí a další 300 rublů); dále ztíženy předpisy alimentární jednak co do výše alimentů, jednak co do trestní sankce v případě, že by je odsouzený otec neplatil (až 2 léta žaláře). Omezena také dosavadní svoboda umělého potrátu; jenom v případě nebezpečí pro život matčin zůstává napříště beztrestné.

V tomto stručném referátě nemůžeme se zmiňovati o všech vývodech autorových; celkem však nutno říci, že výklad zákonných ustanovení je nejen přehledný, nýbrž i poutavě psán, takže zaujme i prostého čtenáře. Z výkladu jeho je také viděti, že opět se osvědčila v legislativě stará pravda, že zákony je nutno dělati tak, by vyhovovaly skutečným poměrům obyvatelstva a nikoli jen na základě formální doktriny, nemající oporu v dané skutečnosti.

T. S.

Dr. Murarik Antal: *Szláv és magyar jogtörténet. Különnyomat a »Századok« 1937, január - márciusi számából.* Budapest, Királyi magyar jegyetemi nyomda, 1937. 8 str.

Mladý budapeštský autor probírá se ve svém článku nejprve názory nejjednějších slovanských právních historiků o pojmu a úkolu slovanských právních dějin, načež je srovnává s názory představitelů vědy maďarské o pojímání maďarských právních dějin a o jejich poměru k právní historii slovanské. Podtrhuje sice samostatný ráz právních dějin maďarských, ale připouští určité vlivy od slovanských sousedů; naproti tomu poukazuje právem k tomu, že právní řády slovanských národů, které alespoň na čas byly pod vládou maďarskou, vykazují ve svém právním vývoji stopy vlivu práva maďarského. Studie je psána objektivně a konciliantně, na což jsme v dřívější době nebyli v otázkách tak ožehavých příliš zvyklí. Dr. Vaněk.

Trestní právo.

Metod Dolenc a Alexander Maklecov: *Sistem celokupnog Krivičnog prava Kraljevine Jugoslavie,* Bělehrad 1935, str. 1—320.

Podobně jako u nás a jinde, tak rovněž v Jugoslavii nastal po světové válce široký proud nové legislativy, vyvolaný poválečnými poměry i politickými změnami v Evropě. V Jugoslavii byly (a jsou ještě doposud) v tom směru zejména značné obtíže, ježto v přivtělených územích vládly různé

právní řády, takže jen postupně lze je uváděti na jednotný základ. Trestní zákoník pro Jugoslavii z r. 1929 nastoupil sice na místě dřívějších šesti zákoníků, jež platil v různých částech jihoslov. státu, avšak i při tom třeba přihlížeti k celé řadě zákonů speciálních, takže spořádaný systém trestního práva jugoslávského byl jak pro studium tak i pro praxi velmi žádoucí. Trestními normami zákoníku zabývali se sice ve svých výkladech Jos. Silovič, Stanko Frank a T. Živanovič, avšak souborný systém zpracovali zejména oba výše uvedení autoři a to nejprve v jazyku slovinském (1933); nynější dílo jest jen srbochorvatský překlad, který pořídil M. Primus, soudce ve Srěmské Mitrovici. Překlad má naproti slovinskému originálu jen doplňky v literatuře, jinak zůstal spis beze změn, nehledíc k některým drobnějším úpravám textovým. Zachovává obvyklé rozdělení na část obecnou a část zvláštní, před které jest vložen úvod, v němž vyložen jest pojem trestního práva, načež jest pojednáno o právu trestním jakožto vědním oboru, za tím jde výklad o školách kriminální nauky, dále přehledná partie o dějinách trestního práva v Jugoslavii, jež dává nahlédnouti do spletitosti tamějších poměrů, dále pak jsou uvedeny prameny trestně-právní a rozvrhové schema celého díla. Bohatě jest uvedena jihoslovanská literatura trestního práva (novější), k níž připojeny jsou též krátké údaje o trestním právu jiných zemí (mezi nimi též Československa). Při jednotlivých paragrafech systému je uváděna jen literatura jihoslovanská.

O jednotlivostech díla není třeba se zmiňovati, když nejde o spis čistě nový; jak v celku tak i v jednotlivostech je viděti, že vyšel z rukou zkušených kriminalistů. Proto je třeba jen vítati, že spis byl přeložen do srbochorvatštiny, čímž dojde jen dalšího rozšíření.

T. S.

Německé právo.

Kritika a zájmová kritika. Prof. R. Rauscher, jehož »Úvahy o metodě a cílech slovanských právních dějin« vyzněly pro autora ne příliš slavně, neopomenul věnovat pozornost mému článku v předešlém čísle »Sborníku«, v němž jednáme o včelařském právu německém. Napsal do »Právního obzoru« (ročník XX., čís. 14) kritiku, v níž docela nepokrytě přiznává, že mu jde o důvod osobní, že tedy je dalek nestrannosti, kterou je nutno od každého slušného spisovatele požadovati. Kde ovšem rozhodují osobní důvody, tam arci přestává vědecká diskuse; zájmová kritika nemá žádné ceny a vrhá jen na autora podivné světlo. Budu-li se jí tedy zabývati v některých směrech, chci tak učiniti jenom proto, abych poukázal, jak Rauscherova methodika a problematika, kterýmiž pojmy se v poslední době stále ohání, ve skutečnosti vypadá; jinak bych jeho zájmovou kritiku prostě mohl ponechat stranou.

Ačkoliv jsem ve svém článku uvedl dosti bohatou literaturu, obírající se právem včelařským, Rauscher vykládá, že na př. schází citace spisu Max Wagner, *Das Zeidelwesen und seine Ordnung im Mittelalter und*

in der neueren Zeit (München 1895). Je to sice výtká velmi laciná, zejména když spis ten je uveden v práci Hillově, které se několikrát ve svém článku dovolávám, ale pro Rauschera charakteristická. Již druhá část titulu (kterou Rauscher chytrácky vynechal, ač jinak na cizí práci lapá každý puntík) zřetelně ukazuje, že je to »ein Beitrag zur Geschichte der Waldbenutzung und Forstpolitik«, tedy dílo hospodářské, jehož uváděti v právnickém spise snad nezbytně třeba není. Takových je víc než dosti, avšak pro právo jsou obyčejně významu podružného. Jestliže však autor při tom zvláště zdůrazňuje, že ve spise tom jsou též vyobrazení, jak se dělají značky na stromě, na němž se včelí roj usadil nebo jak se včely snímají se stromu, nutno z toho usuzovati, že podle jeho názoru by v mé práci neměl o tom výklad scházeti. Podle mého názoru nemají tyto věci s právem nic společného. Pro zájmovou kritiku, jejímž účelem je nánášeti na cizí práci co nejčernější barvu, možná že jde o důležitý problém právní.

Dokladem Rauscherovy metodiky jest jeho výtká, že jsem se nezmínil obšírněji o analogických ustanoveních římského práva o právu včelařském, jak prý činí někteří autoři. Malý odkaz na římské právo, který jsem učinil pouze v jedné otázce, prý nestačí. K tomu tedy uvádím, že jsem si zvolil thema o německém právu včelařském a nikoli o právu včelařském vůbec, jak učinili ti autoři, které má Rauscher na mysli. Kdybych se zachoval podle jeho metody, vypadal bych z daného rámce; v takovéto metodě tedy Rauschera sledovati nemohu, i když má k tomu osobní důvody. Malá poznámka o právu římském v mém článku týká se pouze jednoho případu, kdy německá norma o okupaci včel vykazuje dosti podobnou formulaci s právem římským, čehož jinde není, takže pro zvláštnost lze na to upozorniti, ale jinak je nutno držeti výklad v určeném rámci.

Jak dovede Rauscher logicky uvažovati, ukazuje passus jeho kritiky, kde mi vytýká vadnou interpretaci předpisu Visigotského zákona (VIII. 6, 1). Pro porozumění uvádím příslušný text: Si quis apes in silva sua aut in rupibus vel in saxo aut in arboribus invenerit, faciat tres decurias, que vocantur characteres, unde potius non per unum characterem fraus nascatur. et si quis contra hoc fecerit atque alienum signatum invenerit et irruperit, duplum restituat illi, cui fraus illata est, et praeterea XX flagella suscipiat.

Ve svém článku jsem napsal, že v uvedeném textu se přiznává nálezcí právo na včely, nalezené v lese, v rozsedlině, ve skále nebo na stromě, jestliže na dotčeném místě vyznačil třemi zkříženými záseky, že se brti zmocnil. Rauscher výslovně zdůraznil, že tedy kterýkoli nálezce v kterémkoli lese může se podle mého výkladu zmocniti včel uvedeným způsobem, kdežto visigotský zákon prý výslovně uvádí: Nalezne-li kdo včely ve svém lese (in silva sua), buď v rozsedlině etc., má na ně právo, jestliže je příslušnými záseky vyznačí. Tudiž prý je moje interpretace chybná.

Ačkoliv Rauscher učeně mluví o problematice, přece, jak je viděti,

překlad zákonného textu a jeho výklad je u něho jedno a totéž. Proč by zákon ukládal vlastníku pozemku povinnost dělati záseky na stromě, když by měl na včely výhradné právo? A zda by vůbec někdo jiný dělal nebo porušoval značky, když předem by věděl, že na včely nároku nemá, snad pro své potěšení nebo aby si jen vysloužil 20 ran? Není-li viděti z toho, že vlastníkově lesa ukládá se povinnost zajistiti si včely učiněnými značkami, že z důvodu svého vlastnického práva k půdě nárok na ně nemá, že jsou *res nullius*? Zda neukazuje trestní sankce dotyčného zákona, že cizí lidé rušili třebaž značky vlastníka půdy, že tedy snažili se zabrat včely pro sebe? A jaké pak pravidlo vůbec platí o *res nullius*? Z těchto i jiných námitek je prostě zřejmo, že máme co činiti s *kasuistickou* formulací zákona, což ve středověkých textech není velkou vzácností; dosah zákona však míří dále, než by se z jeho textu na prvý pohled zdálo. Bylo by také podivno pro vývoj německého práva, kdyby různé německé prameny okupaci včel dopouštěly na cizím pozemku a *lex Visigothorum* by ji vylučoval.

Proto považuji svoji stručnou interpretaci, jak jsem ji napsal, za správnou. Překlad (nikoli výklad) Rauscherův znamená ve svých důsledcích popření kardinální právní zásady »*res nullius cedit primo occupanti*«, což by bylo i Visigotům nepřijatelné. Rauscher mi arci věřit nebude; když už pro nic jiného, tedy proto, že má osobní důvody. Ukáží tedy na autory jiné. Bälz na př. po obšírném výkladu praví: *Hienach ist die Annahme gerechtfertigt, daß im ältesten deutschen Recht im allgemeinen ein freies Zueignungsrecht an herrenlosen Bienen galt.*¹⁾ Také Gierke ve svém systému německého práva soukromého uvádí, že »zur Aneignung genügt es ursprünglich, wenn der Finder den Baum oder Fels, den der Schwarm besetzt hat, mit seiner Marke zeichnet, pri čemž v poznámce odkazuje na prvé místo na citované ustanovení visigotského zákona.²⁾ Podobně usuzuje obecně o t. zv. *Volksrechte* též Hübnér.³⁾ Ba ani Hille,⁴⁾ jehož se Rauscher pro svůj názor dovolává, nesvědčí v plné míře v jeho prospěch; mluví sice o omezení okupačního práva na vlastníka lesa, avšak přiznává mu »*vorzugweises Aneignungsrecht*«, což v praxi došlo výrazu, že vlastník byl obyčejně »*primus occupans*«.

Při kritice z osobních důvodů je arci přirozeno, že se zveličují i drobné citační nesrovnalosti, byť by na věci samé se tím ničeho neměnilo. Dotknou se zde jen Rauscherovy výtky, týkající se citace saského *Weichbildu*, a to místa v literatuře až příliš známého, že včela je »divoký hmyz«. Nechal jsem v textu číslo článku 109, ježto pod tímto číslem obyčejně se v litera-

1) Bälz, *Das Recht an Bienen*, Stuttgart 1891, str. 60.

2) Gierke, *Deutsches Privatrecht*, Leipzig 1905, str. 530/31.

3) Hübnér, *Grundzüge des deutschen Privatrechts*, Leipzig 1930, str. 456.

4) Hille, *Das deutsche Immen- und Zeidelrecht*, Borna-Leipzig 1909, str. 30.

tuře uvádí a do poznámky jsem dal citaci podle vydání Daniels-Grubenova, při čemž při tisku bylo omylem vysazeno str. 118 místo čl. 118 (v rukopise jsem to neměl). Rauscher upadl nad touto chybou do hlubokého rozhořčení: neměl prý jsem vydání Daniels-Grubenovo vůbec v ruce. Ve skutečnosti o 11 stran dále je doloženo, že jsem měl pod rukama tři vydání Weichbildu (Ludoviciho, Danielsovo i Daniels-Grubenovo). Takové »těžké« omyly se přihodí snad každému, vyjímajíc Rauscherovi, jenž u vědomí naprosté jistoty co do své osoby hlásá světu moudrost, že první podmínkou historicko-právní práce je úcta k pramenům a naprostá přesnost v jejich citaci; jen tak prý se lze dopracovati spolehlivých vědeckých výsledků. Pokusím se tedy zkoumati, jak se tato poznaná pravda u něho osvědčila.

Vezmu si k tomu třebaš jen jeho článek »Regály«, který Rauscher napsal do III. svazku Slovníku veřejného práva československého; je dosti krátký a má něco přes čtyři sloupce.

V uvedeném článku pokouší se autor stručně podati historický vývoj regálů v zemích střední Evropy: ve státě franckém, v říši německé, ve státě českém, uherském a v bývalém Rakousku. Tím jest dán rámec práce, jenž také celkovému pojetí slovníku vyhovuje; nelze se v něm zabývati institucemi ze zemí odlehlých, ježto výklad by se tím vzdaloval od základu našeho nynějšího práva veřejného.

Počínaje s výkladem regálů ve státě patrimoniálním uvádí Rauscher jako ukázkou konstituci císaře Bedřicha Barbarosy z r. 1183 de regalibus, jejíž obsah mu ještě však nestačí, takže dodává k tomu další práva regální, by tím doplnil stav regálů ve střední Evropě. Zde je především hrubá chyba v citaci konstituce, neboť nepochází z r. 1183, nýbrž z r. 1158. Věc tu však nechci šířeji probírat, byť by toho Rauscher sebe více o úctě k pramenům a přesné citaci namluvil; jak je vidět, dělá v tom chyby jako jiný a může to býti ostatně i chyba tisku. Ale i kdyby citace byla přesná, nedošel by Rauscher ke spolehlivému, nýbrž k obrácenému výsledku, jak se u něho ostatně také občas přihodí. Zmíněná konstituce totiž v římskoněmecké říši nikdy neplatila, poněvadž byla vydána jenom pro Lombardii. S recepcí langobardského práva lenního, do něhož byla pojata, dostala se jen do německé nauky o regálech, ale to nemá se zákonitou platností nic společného. V literatuře je to věcí dávno známou; i v té, kterou Rauscher cituje na konci svého článku. Z metodického stanoviska nemá tedy dotyčná konstituce v článku o vývoji regálů ve střední Evropě co dělat a pakli je tam přece uvedena, tedy se má učinit zmínka, že nejde o obecný zákon. Rauscher to nechal prostě stranou a předvádí konstituci, jakoby platila pro celou římskoněmeckou říši, čímž arci jen mate neinformovaného čtenáře.

Dále sluší poukázati na znamenitý passus, v němž se praví, že povzniku panovnického absolutismu byla regální práva neobyčejně rozšiřována a pod pojem regálů byla zahrnována různá královská práva, uplatňovaná proti moci stavovské. Dovolává se, pokud jde o právo české, obnoveného zřízení zemského (čl. A XIV a A XXI), načež připomíná, že regály

byly pak pláštíkem, pod nímž se rozšiřovala moc panovnická. Zvláště za policejního absolutismu prý počet regálních práv stoupl. Při theoretickém vypočítávání počítalo se jich prý v této době na 400 různých druhů.

Nebudu se zde pouštět do podrobného rozboru uvedených článků O. Z. Z. ani citovati místo z Kalouskova Českého státního práva (str. 455), jež bylo vzorem Rauscherovi pro jeho tvrzení, jež je tam ale obsaženo v jiné souvislosti. Dotknu se jen té číslice 400 regálů. Jak možno si pak vysvětliti, že na př. Kapras mohl se opovážít po tomto Rauscherově objevu napsati ve svém nejnovějším vydání Právních dějin zemí koruny České, že rakouské finance byly za absolutismu špatné a že teprve po kongresu vídeňském nastalo zvolné finanční ozdravení zemí habsburských? Vždyť z theoretické číslice 400 by snad byla aspoň skutečná desetina čistě finančních regálů, která by stačila k pěknému příjmu v monarchii!

V tom je skutečná problematika, ovšem jen Rauscherova, kterou rozuzlití není nesnadno. Je tu prostě spleteno české právo s německým a toto poslední zase po Rauscherově zvyku obráceně. Cituji z Hübnerova spisu »Grundzüge des deutschen Privatrechts« (5. vyd., Lipsko 1930, str. 288) v překladě: Od 18. století činili právníci a kameralisté četné pokusy, by vyvinuli regální teorii. Při tom bylo jejich vůdčí snahou, aby regály co možno rozšířili (došlo se až ke 400 regálů), poněvadž tu zároveň byla snaha podepříti suverenitu zeměpanů proti císaři a říši a proti jejich zemským stavům. Věc tedy se týká předně Německa a za druhé posilovala se tím moc zeměpanská a nikoli císařská. Je-li k tomu třeba poznámky?

Od XV. stol. — pokračuje Rauscher ve výkladu — začínají se theoreticky rozlišovati regály větší a menší (regalia maiora sive essentialia a regalia minora sive accidentalia). Jiní autoři tak ranný původ tohoto rozdílu nezají; odkud tedy zase tento Rauscherův objev? Vysvětlení podává Hoopsův Reallexicon der germanischen Altertumskunde, který Rauscher uvádí v citované literatuře; tam pod heslem »Regalien« je mimo jiné odkázáno na slovník Du Cangeův, v němž (sv. VII., str. 85) je uveden doklad (nikoli středoevropský) z r. 1443, ale pro termín regalia alta et bassa. Po něm je tam pak poznamenáno: De regaliis majoribus et minoribus consulendi sunt doctores feudistae. Zde se tedy dává čtenáři na srozuměnou, že regalia maiora a minora jsou něco jiného, než regalia alta et bassa, o čemž je nutno se poučiti ve spisech učených feudistů. Ale Rauscher neuznal za vhodné zachovati se podle této rady a učinil si věc jednodušší: nechal feudisty prostě běžet, místo regalia alta et bassa napsal regalia maiora et minora a vsadil je do XV. stol. Že tím zmátl terminologii a nějaké to století se mu při tom ztratilo, nevádí; ale má úctu k pramenům.

Dále vykládá Rauscher pojem t. zv. regalia maiora. Byla prý to práva příjmem přinášející, která náležela pojmově k výsostným právům státním. Ve skutečnosti není však příznačnou známkou těchto regálů, že vynášejí příjmy, nýbrž že jsou to výsostná práva, která jsou integrující součástí státní moci, jako na př. výsost soudní nebo policejní, kde otázka

finančního výnosu je v druhé řadě. Ani dnes přece stát neprovozuje soudnictví jen z toho důvodu, aby tím vydělával peníze. A tato *regalia maiora* — povídá dále Rauscher — vypočítal prý v Uhersku zvláště zák. čl. III. z r. 1514. To však je tvrzení, které nejen ukazuje, že Rauscher si nedovedl ujasnit rozdíl mezi *regalia maiora* a *minora*, nýbrž že citovaný článek vůbec neviděl. Jak už nápis toho článku »*Bona et proventus ad coronam regiam pertinentia recensentur*« ukazuje (viz *Magyar törvénytár*, 1000—1526, Budapest 1899, str. 708), vypočítávají se tam statky a důchody královské koruny uherské; o nějakých *regalia maiora* tam vůbec není řeči a ani býti nemohlo, ježto pojem ten objevil se až později.

Co však je dále v příkrém rozporu s požadavkem přesné citace pramene, jak jej Rauscher okázale hlásá, je skutečnost, že tato část jeho stati je převzata (arci s chybami) z literárního pramene, který Rauscher v seznamu literatury vůbec neuvedl. Zde oba texty:

Kadlec: *Regály* (Ottův slovník naučný XXI., str. 440):

Od XVII. a zvláště od XVIII. století rozeznávají se větší a menší práva regální (*regalia maiora* sive *essentialia*, *regalia minora*, sive *accidentalia*). Většími regálními právy rozumějí se výsostná práva spojená nerozlučně se státní mocí, jako jest výsost justiční, policejní, finanční atd. *Regály* tyto nejsou zdrojem příjmů, jako menší práva regální, která se dostala do rukou vrchnosti, pročež nazývána též právy vrchnostenskými (*jura dominalia*, *beneficia curialia*). Náleželo k nim na př. právo mlýnské (*jus molae*), právo výčepní (*jus educilli*, srv. čl. *Propinační právo*), právo sekati maso (*jus macelli*), právo honební (*jus venationis*) a j.

Rauscher: *Regály* (Slovník veř. práva čsl. III., str. 726):

Od XV. stol. začínají se theoreticky rozlišovati *regály* větší a menší (*regalia maiora* sive *essentialia* a *regalia minora*, sive *accidentalia*). *Regalia maiora* byla práva příjem přinášející, která náležela pojmově k výsostným právům státním (*iura regalia essentialia*, in quibus potissimum suprema potestas et dignitas relucet). Byl to na př. regál justiční, policejní, finanční a pod. V Uhersku nazývají se tyto *regály* od některých badatelů *iura coronalia*. Vypočítal je zvláště zák. čl. III. z r. 1514. *Regály* menší (*quae potius ad fiscale ius et proventus, quam ad ipsam supremam potestatem spectant*) jsou historickým vývojem spojeny s mocí královskou nebo zeměpanskou, mohou však býti postoupeny subjektům jiným, zvláště vrchnostem.... Mezi tato práva náleželo zvláště právo mlýnské (*jus molae*), právo výčepní (*jus educilli*), právo honební (*jus venationis*), právo mýta a převozu a pod.

Jak je vidět, Rauscher změnil tu a tam nějaký výraz, doplnil latinské citáty, nějakou tu větu přidal, ale za to nadělal naproti jasnému výkladu Kadlcovu chyby. Nejen tedy, že to anonymně převzal, ale nedovedl to ani správně opsat! To je arci již vrchol úcty k pramenům, jehož tak hned někdo nedosáhne; pravé unikum, kvitessence vědecké dokonalosti. Národa role dědičná, kterou Kadlec opustil, byla tu vskutku učiněna velmi žírnou.

Jak dovede Rauscher chronologický postup ve svém výkladu zpřeházet, ukazuje hned začátek dalšího odstavce, v němž přechází k právu současnému. Praví se tam: »Kameralistická theorie XVIII. stol. pokoušela se určovati pojem regálu a aplikovati jej na změnéné zdroje státních příjmů. Novější theorie nebyla pojmu regálu přízniva. Vytýkala, že pojem regálu jest nejasným (regalia, qua sint vix definiri poterit). Pro práva, která náležejí k pojmovým znakům státní moci, byl vytvořen pojem práv výsosťných.« Ve skutečnosti pojem práv výsosťných čili majestátních jest mnohem starší; Gierke na př. připomíná (na str. 398), že t. zv. »Majestätrechte oder Hoheitsrechte« souvisejí s pojmem majestátu (summa potestas, suverenita), jenž vytvořen byl politiky, od nichž již v XVI. stol. přešel do vědy státního práva. Také formule »regalia quae sint, vix definiri poterit« není žádnou »novější teorií«, vzniklou snad po XVIII. stol.; pochází přece od Klocka, jenž žil ve stol. XVII. Je to uvedeno v Hoopsově Reallexiconu, jehož se Rauscher v citované literatuře dovolává. Také Gierke nic nepovídá o tom, že by v novější době byl vytvořen pro práva, která náležejí k pojmovým znakům státní moci, nějaký pojem práv výsosťných. Praví naopak, že nejnovější doba přinesla ostřejší rozlišení a že pojmu regálů nebylo již pro státní práva výsosťná používáno. Rauscher se ho také dovolává. Četl tedy vůbec ty spisy, či nedovedl to zase správně opsat?

Do bližšího rozboru zbývající části se již ani pouštětí nebudu; stačí, co jsem uvedl. Nejen tedy hrubé omyly, spletené výklady, nýbrž i anonymní výpůjčka! A to vše ve Slovníku veřejného práva československého, jenž má poskytovatí čtenáři sice stručné, ale spolehlivé informace, v díle, které se nepíše pro rok, nýbrž pro řadu desetiletí! Rauscher psal svůj článek bez vědomí jakékoliv odpovědnosti, která zde byla daleko více na místě než v nějakém článku odborného časopisu. V přírodě arci roste obilí s plevami, a tak, aby i v tomto případě nebylo výjimky, vtrousil Rauscher do zlatých zrn pravdy ve slovníku aspoň jednu plevu, ale zato řádně velikou, kterou pohříchu již odstraniti nelze.

Lidé, kteří se neštítí psáti kritiky z osobních důvodů, vykazují obyčejně ve vlastní činnosti nejhorší slabiny. Výše uvedený článek Rauscherův je toho výmluvným dokladem. Ale to je pouze ukázka; v jiných jeho pracích je takových slabín také dosti, které zasluhují, aby byly odkryty. Příležitostně budu míti možnost se tím blíže zabývatí. T. Saturník.

Rauscher — muž pravdy. Tento na slovo vzatý znalec práva, prostý jakékoliv osobní zaujatostí, hořící jen a jen pro pravdu a pro správnou citaci

pramenů, rozehnal se ráhnem na Saturníkovy včely, ale ty ho řádně poštipaly. V bojovné ráži věnoval také mně vlídnou vzpomínku, a to těmito slovy: »Za svou kritiku nedávné Saturníkovy knihy o právu soukromém u Slovanů v dobách starších byl jsem napaden prof. mezinárodního práva Dr. Hobzou neobvyklým způsobem, při čemž prof. Hobza použil proti mně i prokázaných nepravd« (!). — Ba ne! Prokázané pravdy, jichž jsem použil, nestanou se »prokázanými nepravdami« jen proto, že to tvrdí pan Rauscher. Ujišťuji ostatně, že jsem nepoužil v š e c h pravd, které mám k dispozici. Radím upřímně: Více se učte a méně pište, vzácný pane kolego, a, když píšete své neosobní úvahy, pozor dejte na řeč! Hobza.

Claudius Frhr. von Schwerin: Germanische Rechtsgeschichte. Ein Grundriss. Berlin, Junker und Dünhaupt Verlag, 1936. Str. XI + 241.

Autor, profesor právních dějin na mnichovské universitě a známý pokračovatel Brunnerův, předkládá sotva dvě léta co vydal své »Grundzüge der deutschen Rechtsgeschichte« veřejnosti novou učebnici právní historie. Jak jméno naznačuje, jde o práci koncipovanou již na podkladu nové německo-germánské ideologie. Všimneme-li si mimo to ještě na titulní straně, že autor je členem nové Akademie pro německé právo, jejímž presidentem je říšský ministr spravedlnosti Dr. Frank, běreme knihu do ruky s jakousi předtuchou, že v knize nalezneme více politických vlivů, než by bylo třeba si ve vědecké práci přát, avšak na druhé straně jsme zase zvědaví, na nový postup i na nové myšlenky, které od knihy očekáváme; vždyť tato učebnice Schwerinova je spolu s Planitzovým dílem »Germanische Rechtsgeschichte« v oboru právní historie první prací nové ražby.

Kniha není novým vydáním uvedených již »Grundzüge«, nýbrž prací zcela samostatnou. Nicméně nebude bez zajímavosti srovnati tyto dvě práce autorovy, jež vyšly tak krátce po sobě.

Již nová periodisace nás upoutá. Tradiční dělení německých právních dějin na tři, resp. čtyři období (doba germánská, francká a období vlastní říše německé s dalším rozdělením na středověk a dobu novou) je v nové práci již opuštěno a nahrazeno rozdělením sice opět na tři období, ale s jiného hlediska: »Der germanische Volksstaat«, »Der Herrscherstaat« a »Die Deutsche Neuzeit«. S tímto rozdělením není možno souhlasiti, poněvadž není logické. Běře-li se za kritérium státní (event. vládní) forma, pak bychom čekali, že třetí období ponese jiný název než prostě »nová doba«. To ovšem není dobře možné, protože nová doba, zejména pak doba nejnovější (od r. 1806) nepředstavuje se vzrůstajícím absolutismem a centralisací přece nic jiného než opět typický »Herrscherstaat«. Tato okolnost zaráží tím více u představitele německé vědy, vyznačující se přece v první řadě přísnou logickou stavbou, zabíhající někdy až do přílišných formálností, které jsou často na úkor obsahu. Ani vysvětlení autorovo, že pojednání o právních dějinách všech germánských států (národů) pro vývojovou odlišnost nelze ve středověku a v novověku dělití jinak, na této nelogičnosti ničeho nemění. Vyvíjela-li se práva germánských národů rozdílně, pak bylo třeba

použití metody srovnávací, podobně jako je obvyklé při právní historii slovanské, ale periodisace musí i tu býti logická, prováděná s jednotného hlediska.

Největší novotou knihy ovšem je líčení právních dějin germánských národů neněmeckých. Ani zde však autor nebyl důsledný. V době starší a ve středověku popisuje opravdu právní vývoj u všech germánských národů, které dělí na jižní, západní a východní; je ovšem samozřejmé, že na právní dějiny německé je položen důraz největší. V období třetím však již se věnuje autor jen právní historii německé. I tato okolnost tedy porušuje logickou stavbu práce. Chceme-li však býti spravedliví, musíme vinu připsati nejen autoru samému, nýbrž i novým německým studijním osnovám, které tuto nelogičnost přímo předpisují. Naopak však je nutno vyzvednouti skutečnost, že právní dějiny germánských států neněmeckých, pokud jsou v knize podány, jsou zpracovány velmi dobře. Ze slovanských právních dějin víme, jak obtížné je studium komplexu několika právních řádů. Naráží se tu na potíže methodické, avšak i na téměř fysickou nemožnost, pro jednotlivce zvládnouti látku tak rozmanitou a tak bohatou. V právní historii germánské je tomu právě tak, a to tím spíše, že tu není ještě dostatek prací předběžných. Je tu sice výborný systém Amirův i důkladné Brunnerovo vyličení historie germánských práv, ale obě tyto práce se zabývají jen dobou starší, takže pro středověk znamená Schwerinova práce namnoze práci průkopnickou. Schwerin však jako znalec germánských práv, zejména práv severských, je známou autoritou. Proto s tohoto hlediska je nutno jeho práci vítati.

Pokud jde o metodu, užil vesměs metody synchronické. Popisuje podle jednotlivých časových období ve všech kapitolách různé právní instituce vždy zároveň u všech germánských národů. Je těžko řešit otázku, bylo-li by bývalo lepší užití metody srovnávací, známé u nás na příklad z poslední práce Kadlcovy (*»Introduction à l'étude comparative de l'histoire du droit public des peuples slaves«*). Obě metody mají své výhody i nevýhody. Při první z nich není porušeno vnitřní i časová souvislost, avšak stírá se často právě rozdílný ráz právního vývoje u různých národů. Methoda komparativní porušuje pak zase často shodný nebo alespoň analogický ráz příslušných právních institucí v právních řádech jednotlivých národů a jejich vzájemnou souvislost a vliv. Pro germánské právní dějiny jest patrně dáti přednost methodě synchronické, avšak chybou Schwerinovou bylo, že nedosti jasně vyzvedl shody a různosti studovaných institucí. Po této stránce chybí knize dosti na přehlednosti.

Jest ještě nutno dodat, že první období germánských právních dějin (*»Der germanische Volksstaat«*) zaujímá takřka čtvrtinu celé práce, zatím co v citovaných *»Grundzüge«* majících na 350 stran, vypořádal se s tímto obdobím autor na dvaceti stránkách. Není možno ovšem zásadně se stavěti proti důkladnému studiu starší doby, avšak pak je nutno podle významu stejně důkladně podati i dobu novou. A té právě zase v nové práci věnoval autor pouhých dvacet stran! *»Panující nauka«* v Německu ovšem dnes

hlásá, že pro dnešní německé právo je nejvýznamnější staré právo germánské, zatím co vývoj novější má význam poměrně malý. Toto tvrzení však nesnese vědecké kritiky, a to jak pro obor práva veřejného, tak pro obor práva soukromého. Není třeba politicky nezaujatému pozorovateli dokazovat, že dnešní německá ústava a správa má daleko blíže k ústavě a správě posledních století než k primitivní germánské »civitas« a »Sippe«. Stejně v soukromém právu není možno popřítí mocný vliv práva římského, recipovaného právě v době nové.

Avšak právě v tomto směru je nutno si všimnouti, jak změnil autor svůj názor za posledních několik let! Ještě v r. 1932 v posledním vydání Brunnerovy učebnice dějin německého práva, které Schwerin připravil a nově zpracoval, najdeme loyální zhodnocení významu recepce římského práva. V učebnici z r. 1934 a ještě více v práci, kterou se nyní zabýváme, však již autor mluví o recepci zcela jinak. Konstatuje ji prostě jako nepopíratelný fakt, avšak hned dodává, že tento fakt nesmí býti přeceňován. Podrobně uvádí území, kde recepce neměla úspěchu (Švýcarsy, Šlesvicko-Holštýnsko) a zdůrazňuje národní proudy, které proti recepci stavěly původní právo německé. Přesto však zmiňuje se o romanistických pracích Savignyho a o jejich vlivech na redakci platného německého občanského zákoníka.

Práce Schwerinova má mimo výhrady, které jsme uvedli, mnoho kladů. Největším z nich je právě skutečnost, že popisuje alespoň ve starší době právní vývoj všech germánských národů. Ani jasné a přístupné podání — u německých knih bohužel tak řídké — není poslední předností díla. Nutno ji však bráti opatrně do rukou, poněvadž na mnoha místech dokazuje, jak i zkušený autor dovede podlehnouti zásahům politiky do vědy.

Dr. Vaněk.

Zprávy.

Návštěva prof. Olivier-Martina v Praze. Pařížský profesor právní historie François Olivier-Martin přijel koncem dubna do Prahy, aby na právnické fakultě Karlovy university a ve Francouzském ústavu A. Denise proslovil tři přednášky z francouzských právních dějin. Pojednal v nich o methodách asimilace jednotlivých území přičleňovaných k centrálnímu státu francouzskému a o jazykové politice francouzských králů. Nejzajímavější bylo konstatování, že jak po stránce politické a právní, tak i po stránce jazykové francouzští králové zachovávali vždycky největší umírněnost vůči novým územím, nevnučující jim násilně nový právní řád nebo jazyk; to všechno ovšem v očekávání automatického vývoje k jednotě, díky pružnému právu obyčejovému. Přednášející, typický francouzský vědec, upoutal ve svých přednáškách velký počet posluchačů, mezi nimiž byly i čelné osobnosti z našeho praktického života.

Dr. Vaněk.